

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК: РІЗНИЦЯ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ РОЗУМІННІ

Гришко С.В., Пересада О.В.

Харківський національний університет радіоелектроніки

European innovation system aims at introducing novations in life, but the Ukrainian system - to create the appearance of intense activity. The reasons for this difference laid in the understanding of innovation. The innovation's interpretation determines the direction of society's innovative development. Different interpretation of the essence of the innovation process results in its different organizations, and accordingly - to different results.

Розуміння того, що являє собою інновація і як вимірювати її ефективність, визначає напрямок інноваційного розвитку суспільства. Різне трактування суті інноваційного процесу призводить до різної його організації, і відповідно - до різних результатів. В Україні інновацію розглядають, насамперед, як результат тривалих і наполегливих зусиль вчених і винахідників. При цьому вважається, що в основі інновації знаходиться нове знання – наукове відкриття або технічний винахід. Саме така установка є підґрунтям активностей, якими в Україні намагаються поживити інноваційний процес.

Європейський підхід, який базується на шумпетерській теорії інноваційного розвитку, робить акцент на тому, що не можна вважати інновацією будь-яке нове знання. Інновація – це виключно комерціалізовані знання. Нововведення не є інновацією до того моменту, доки воно успішно не впроваджене в кінцевий продукт, який використовується в життєдіяльності людини і за який споживач "голосує" своїми грошима.

Це, здавалося б, незначне перенесення акценту на інші аспекти інноваційного процесу (у вітчизняній практиці – на створення нововведення, в європейській практиці – на його комерційне застосування) знайшло відображення в принципово різних системах оцінки ефективності інноваційної діяльності, які є ядром мотиваційних механізмів. А в результаті цього інноваційні процеси в Європі та в Україні спрямовуються зовсім різними напрямками. Найбільш яскравим прикладом тому є робота механізмів стимулювання інноваційної діяльності українських та європейських університетів.

Взагалі-то оцінювання інноваційної діяльності українських ВНЗ має фрагментарний характер. Розрахунок деяких показників, які, як вважається, мають відношення до інновацій, здійснюється при визначенні рейтингу ВНЗ, і ще частина показників – визначається при складанні Річного звіту університету. Навіть спроби систематизувати українські показники інноваційності ВНЗ не дають можливості зрозуміти, що відображають ці показники і з якою метою вони розраховуються.

Недоліками оцінки інноваційної діяльності в існуючій системі забезпечення якості української вищої освіти є наступне:

- показники, які відносять до інноваційних, не мають змістовного навантаження - не зрозуміло, для кого і навіщо вони розраховуються, і що означають; не ясно, що мають за мету такої оцінки (наприклад, обсяг держбюджетного фінансування відображає не ефективність інноваційної діяльності, а "ефективність взаємодії" з особами, розподіляють такі фонди [1]);

- немає механізмів прийняття рішень на основі розрахунку таких показників, у той час як показники повинні грати роль індикаторів, за якими можна судити про ефективність інноваційної діяльності ВНЗ та відповідно - розподіляти ресурси і блага;

- система показників, з одного боку, не повна, тобто не містить показників, які характеризують найважливіші складові процесу інновацій (комерційну взаємодію з виробництвом, трансфер знань, інтернаціоналізацію інновацій, промислову реалізацію); з іншого боку, система надлишкова: вона містить дані, що не характеризують власне інноваційний процес;

- дані, використовувані в розрахунку показників, надаються самим ВНЗ, тому показники базуються не на об'єктивних фактах, а на власній статистиці ВНЗ; і перевірити якість цієї інформації може лише спеціальна комісія в результаті тривалої перевірки;

- оцінку розраховує сам ВНЗ, дані подають у МОН, і жодна із зацікавлених сторін не має доступу до цієї інформації, не кажучи про те, щоб встановлювати свої пріоритети і моделювати оцінку самостійно залежно від важливості того чи іншого параметру.

Все це призводить до того, що отримана оцінка не має сенсу і не викликає довіри ні в кого. В результаті й немає змісту в інноваційній роботі університету через втрату мотивації учасників процесу.

Враховуючи, що інновація – це врешті-решт комерціалізація знань, то результат інноваційної діяльності ВНЗ повинен знаходитися не в університеті, а на підприємстві. Але в існуючій системі забезпечення якості української вищої освіти немає жодного комерційного показника, що характеризує виробниче застосування університетських розробок. В умовах, коли нормативна база (і навіть – дозволи) для комерційної інноваційної діяльності університетів відсутні, така система стимулює ВНЗ до отримання різного роду регалій, не більш того. Стати інноватором за українськими критеріями може навіть той, хто не виходив за академічні стіни і в очі не бачив жодного "живого" виробництва.

Не дивно, що в Україні фактично немає інноваційного процесу: в таких умовах і за такою мотивацією його й не може бути. У той самий час успішна європейська і світова практика свідчить, що головним показником інноваційної діяльності є "гроші,

здобуті із знань". Цей висновок був отриманий в рамках досліджень, проведених у проєкті Темпус 516935-TEMPUS-1-2011-1-FITEMPUS-SMGR "Національна система забезпечення якості і взаємної довіри в системі вищої освіти - TRUST" [2].

Основні показники результатів інноваційної діяльності європейських університетів – це виключно комерційні показники: річна виручка, одержувана університетом від інноваційної діяльності, кількість створених університетом за період стартапів, кількість створених бізнес-інкубатором університету робочих місць, виживаність інноваційних підприємств, створених університетом.

Інші показники (кількість патентів, обсяги фінансування і т.д.) свідчать про стан інноваційного середовища, про інноваційний потенціал тощо. Вони в кращому випадку характеризують готовність до інновацій, але не факт їх створення, і тим більш - не якість інновацій. От і виходить, що європейська система оцінки ефективності інновацій в університетах націлює академічний персонал на впровадження розробок у життя, а українська - на створення видимості бурхливої діяльності у вигляді "паперців" та звань.

Щоб оцінка інноваційної діяльності в університеті викликала довіру, стимулюючи розвиток саме інновацій і саме в правильному напрямку, вона повинна відповідати таким вимогам:

- прозорість, тобто принципи і механізми розрахунку показників (а на їх основі - розподіл ресурсів та благ) мають бути оприлюднені і зрозумілі,
- неупередженість, тобто механізм повинен забезпечувати порівняння тільки за вказаними параметрами, виключаючи вплив інших факторів (у тому числі - корупції),
- достовірність, тобто дані повинні бути такими, щоб об'єктивно відображати наявність і якість саме інновації (як комерціалізованого знання).

Якщо не забезпечити такі вимоги, то й годі очікувати серйозної активізації інноваційного процесу в університетах України.

Література

1. Сколько стоит Украине экономическая наука и кому достаются деньги [Електронний ресурс] / Сайт ІА "ЛігаБізнесІнформ". – Режим доступу: <http://biz.liga.net/ekonomika/all/stati/3048122-skolko-stoit-ukraine-ekonomicheskaya-nauka-i-komu-dostayutsya-dengi.htm>

2. Гришко С. Исследование инновационности университетов как вектора взаимодействия "университет – общественное производство" [Електронний ресурс] : Імператив якості: вчимося цінувати і оцінювати вищу освіту: навч. посіб. / За ред. Т. Добка, М. Головянко, О. Кайкової, В. Терзіяна, Т. Тіхонена. – Львів: Видавництво «Компанія "Манускрипт"», 2014. – С 381 – 540. – Режим доступу: http://dovira.eu/Trust_1.pdf